Total Pages : 3

PC-114/A

J-3/2041

SANSKRIT BHASHA

Paper–VII (i)

Time : Three Hours] [Max. Marks : 50

I. अधोलिखित में से किन्हीं **तीन** पद्यों का हिन्दी में अनुवाद करें–

(क) अग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो रूपं प्रतिरूपो बभूव।

एकस्ज़् तथा सर्वभूतान्तरात्मा रूपं प्रतिरूपो बभूव।।

(ख) वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोपराणि।

तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही।।

(ग) आत्मना पञ्चमं मा हि दृस्टवा शैलतले स्थितम्।

उत्तरीय तया त्यक्तं शुभान्याभरणानि च।।

(घ) न्यागतस्य द्रव्यस्य बौद्धव्यौ द्वावतिक्रमौ।

अपाते प्रतिपत्तिश्च पात्रे चाप्रतिपादनम्।।

(ङ) दण्डः शास्ति प्रजाः सर्वा दण्डः एवाभिरक्षति।

दण्डः सुप्तेषु जागर्ति दण्डं धर्मं विदुर्बुधू।।

(च) शैले शैले न माणिक्यं मौक्तिकं न गजे गजे।

साधवो न हि सर्वत्र चन्दनं न वने वने। (3×5=15)

II. अधोलिखित में से किन्हीं **दो** गद्यों का हिन्दी में अनुवाद करें–

(क) ततः प्राणः शरीराद् निर्गन्तुं उपाक्रमत। तस्मिन् शरीराद् निर्गन्तुं उपक्रममाणे एव वागादयः अनाथाः इव आधाराद् उन्मीलिताः इव च अजायन्त। ते सर्वे प्राणम् अवदन् ''भगवान् न अस्मान विहाय गच्छेः न खलु अस्माद् शरीराद निर्गच्छेः। त्वम् एव अस्मासु सर्वेषु श्रेष्ठः असि। त्वम् एव अस्माकं सर्वेषां अधिष्ठाता असि।'' इति

(ख) सः मुनि तं व्याघ्रं 'मूषिकः अयम्' इति पश्यति स्म। तं मुनि व्याघ्रं च दृष्ट्वा सर्वे वदन्ति स्म- ''अनेन मुनिना मूषिकः व्याघ्रतां नीतः।'' एतद् श्रुत्वा स व्याघ्रः अचिन्तयत् यावद् अनेन मुनिना स्थीयते तावद् इदं मे अकीर्तिकरं स्वरूपाख्यानं न पलायिस्ष्यते। अतः इमं हनिष्यामि।'' इति आलोच्य सः मूषिकः तं मुनिं हन्तुं गतः।

(ग) एवं गच्छति काले कदाचिद् सभागतेन तेन दूरदेशे शब्दायमानस्य शृगालवृन्दस्य कोलाहलः श्रुतः। तं कोलाहलं श्रुत्वा पुलकिततनुः आनन्दाश्रुभिः परिपूर्णनयनः सः उत्थाय तारस्वरेण विरोतुम् आरब्धवान्। अथ ते सिंहादयः तं तादृशं तारस्वरं आकर्ण्य शृगालः अयम् इति मत्त्वा सल्लजम् अधोमुखाः क्षणम एकं स्थिताः।

(घ) कथाम् इमाम् आख्याय भगवान् बद्धः भिक्षून् संबोध्य आह– ''भिक्षवः य असौ तस्मिन् काले मैत्रकन्यकः आसीत् अहं सः। यत् संव्यवहरता मया मात्रे कार्षापणाः प्रदत्ता तस्य मे कर्मणय विपाकेन महानगरेषु मया महत् सुखम् अनुभूतम्। यद् च तदनु मया मातुः अवमानः कृतः तस्य कर्मणः विपाकेन एवंविधं दुःखम् अनुभूतम्। (2×5=10)

III. अधोलिखित में से किसी **एक** पद्य का भावार्थ लिखें।

(क) मानं हित्वा प्रियो भवति क्रोधं हित्वा न शोचति।
कामं हित्वार्थवान् भवति लोभं हित्वा सुखी भवेत्।।

(ख) दानं भोगो नाशस् तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य।
यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति।। (1×5=5)

IV. अधोलिखित में से किसी **एक** पाठ का सार लिखें।

(क) शरीरे प्राणस्य श्रेष्ठत्वम्।

(ख) हरिश्चन्द्रः काशीं प्राप्नोति। (1×10=10)

V. अधोलिखित प्रश्नों के उत्तर दें।

भानु, लता, सरित्, वारि

(किन्हीं दो शब्द रूपों को सभी विभक्तियों में लिखें)। (2×2=4)

भू, पत्, वद्, चल्

(किन्हीं दो धातुओं के लट् लकार में रूप लिखें)। (2×2=4)

चटक, देव, भवन, तरुण

(किन्हीं दो शब्दों के स्त्री प्रत्यय लगाकर रूप लिखें)। (1×2=2)

———————